

Nu skall också våra äldre hissar bli säkra!

Vad har Hissdirektivet och Boverkets H10:a med min hiss att göra?
Faktiskt en hel del, och som fastighetsägare berörs du direkt.

1995 kom det europeiska hissdirektivet. Det kanske viktigaste med det direktivet var att vi fick gemensamma och moderna säkerhetsbestämmelser för våra hissar. Men direktivet gällde bara nya hissar, de som redan var byggda fick fortsätta att gå som de alltid gjort. Även om de var urgamla och risiga.

I många länder började man då införa bestämmelser om att också försöka göra de befintliga hissarna säkrare. Inte precis lika säkra som de nya, men så långt som man kunde anse vara rimligt.

I Sverige har det arbetet gått trögt. Fram till nu.

Nu har nämligen Boverket kommit med nya bestämmelser (kallade H10) om hur hissar skall vara beskaffade. I dessa bestämmelser ingår nu också flera krav på förbättringar av säkerheten hos de äldre hissarna.

Inte nog med det, Arbetsmiljöverket kommer också med nya bestämmelser om vad som krävs för att hissar skall få användas i arbetslivet.

Det skadar inte heller att påminna om de krav på skötsel och besiktning som Boverket införde redan för ett par år sedan i sina bestämmelser (kallade H9), och som gäller *alla* hissar, alltså även de äldre.

Många fastighetsägare har redan hört av sig till hiss företag och besiktningsorgan och undrat vad de olika bestämmelserna betyder och hur de hänger ihop. Att ge entydiga svar på alla frågor har varit svårt, ofta hänger det på hur man i ett specifikt fall skall tolka en mer generell bestämmelse. Det finns fortfarande vissa frågor där det ännu inte är helt glasklart hur bestämmelserna skall tillämpas. Sådana fall kommer dock att lösas vid de regelbundna möten som besiktningsorganen har med Boverket.

Är man osäker på vad som gäller ens hiss är det enklast att kontakta något av Hissförbundets medlemsföretag. Då brukar man kunna få svar direkt.

För att förstå de nya bestämmelserna är det viktigt att hålla isär vad som allmänt krävs beträffande besiktning och skötsel, vad som gäller förbättring av säkerheten på befintliga hissar, och vilka krav en yrkesmässig användning ställer på hissens utförande.

Man måste också skilja mellan fastighetsägarnas, skötsel företagens och besiktnings företagens uppgifter och ansvar:

- Fastighetsägaren har alltid det slutliga och övergripande ansvaret för att hålla sin hiss i säkert skick. Han har också ansvaret om det skulle inträffa någon olycka.
- Tidigare fick vem som helst göra underhåll och service på hissarna, men sedan en tid finns det i bestämmelserna specificerade krav på hur en hiss skall skötas och vilken kompetens skötsel företaget måste ha. Det är förebyggande underhåll som gäller, och det är inte längre acceptabelt att anlita skötsel företag enbart när något har gått sönder.
- Besiktnings företagens ansvar har tidigare inskränkt sig till att kontrollera att hissen just vid besiktningstillfället uppfyllde vissa säkerhetskrav. Nu har

kontrollen specificerats bättre och utvidgats till att också se på underhållet av hissen och att skötselåtgärder och reparationer har dokumenterats i en journal. Något egentligt ansvar för hissens säkerhet har dock inte besiktningsföretagen

Besiktning, drift, skötsel och underhåll av hissar

Precis som tidigare är det fastighetsägarens skyldighet att låta ett besiktningsorgan besikta hissen varje år (s.k. återkommande besiktning) och efter varje större ändring (s.k. revisionsbesiktning).

Finner man då brister som utgör "omedelbar risk för säkerhet och hälsa" får naturligtvis hissen inte användas. Sådana brister finns noggrant beskrivna i bestämmelserna.

Smärre brister som kvarstår sedan förra besiktningen kan också medföra att hissen inte får användas. Se därför till att ditt sköselföretag har rättat till alla gamla brister innan det blir dags för nästa besiktning!

Hittills har besiktningsföretagen varit relativt återhållsamma i sin bedömning av brister i skötseln och journalföring. Med de nya bestämmelserna i ryggen kan vi förvänta oss en mer strikt bedömning.

Det finns numera ett uttalat krav att den som sköter, underhåller och har tillsyn av hissen skall ha särskild kompetens för uppgiften, och att alla skötselåtgärder skall dokumenteras i en journal. Har man inte ordnat detta till nästa besiktning kommer hissen inte att få användas.

Tyvärr har kunskapen om dessa bestämmelser inte trängt igenom fullständigt, och det finns faktiskt ett oroväckande stort antal hissar som går utan vare sig besiktning eller regelbunden skötsel. En sak är att fastighetsägarna riskerar böter. Värre är att de som använder dessa hissars, riskerar att råka mycket mer illa ut. Utan underhåll och kontroll kan hissars bli till rena dödsfällor.

Nu har myndigheterna uppmärksammat på problemet med obesiktade hissars, och vi kan i framtiden förvänta oss betydligt noggrannare kontroll från deras sida.

Säkerhetshöjande åtgärder hos befintliga hissars

I Boverkets H10 finns det nya och långtgående krav på säkerhetshöjande åtgärder så fort man ändrar eller byter hissens styrsystem, apparatställ eller maskineri. Samma gäller för de fem första punkterna nedan även om man bara byter hissskorgen eller dess inredning.

Ändrar man eller gör några av de beskrivna bytena är man tvungen att samtidigt vidta följande åtgärder:

1. Manöverorgan och annan utrustning i korg och på stannplan skall anpassas så att de blir användbara också för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Oftast gäller det att se till att också personer i rullstol kan nå alla knappar och att de är tydligt utmärkta. Där finns det en ny europeisk standard (EN 81-70) som kan ge vägledning.
2. Hisskorg som saknar korgdörr skall förses med sådan. Endast i undantagsfall accepteras att man i stället för dörr förser korgöppningen med fotoceller. (För övrigt har kraven på fotocellerna skärpts så att kostnadsskillnaden inte längre

är något tillräckligt argument.) Inte heller accepteras det att man i stället för en "riktig dörr" förser korgöppningen med en grind.

3. Hisskorg som har grind men inte dörr i korgöppningen skall förses med dörr, men här finns större möjligheter att ha kvar sin grind. Är det så att det blir svårare för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga att använda hissen, får grinden vara kvar. Samma gäller också om en installation av korgdörr är "olämplig av varsamhetsskäl". Man behöver alltså inte förstöra utseendet på en fint renoverad gammal hisskorg.
4. Hiss skall förses med en kommunikationsanordning så att man från korgen skall kunna få förbindelse med en alltid bemannad larmcentral. Det räcker inte med en signal till larmcentralen, det skall vara en 2-vägs kommunikation, dvs. man måste också kunna samtala med någon där. Det innebär att man inte bara installerar en hårdvara, man måste också ordna ett teleabonnemang och ha avtal med en larmcentral.
5. Hisskorgen skall förses med god belysning och nödbelysning. Aggregatet för nödbelysningen skall också förse kommunikationsanläggningen med ström.
6. Man skall se till att man inte längre kan få någon elchock om man - t.ex. med nyckelknippan - skulle råka komma åt elkontaktarna i schaktdörrarnas lås. En lösning kan vara att installera en anordning som gör dessa kontakter spänningslösa när dörren är öppen.
7. Man skall se till att det finns tillräckligt med fritt utrymme över och under hissens ändlägen så att inte de som arbetar på eller under hissen riskerar att klämmas ihjäl. I standarden för nya hissar (EN 81-1 och -2) finns det mått angivna som skall innehållas. För de hissar som inte uppfyller dessa krav kan det bli aktuellt att montera mekaniska stoppanordningar eller att förlänga hisschaktet.
8. Man skall se till att det på plats finns anordningar eller utrustning som möjliggör evakuering av personer som blir instängda i hisskorgen. Detta gäller också i det fall fånganordningen har löst ut så att hisskorgen fastnat.

Kravet på tillräckligt utrymme över och under korgens ändlägen har tillkommit för att skydda servicemännen som arbetar i hissgruppen eller från korgtaket. Man utgår då från att det skall vara samma krav som för nya hissar. Hos många äldre hissar kan inte måtten innehållas och hissen måste byggas om så att full säkerhet uppnås. Ofta är det näst intill omöjligt att öka gropdjupet eller att höja schaktets tak. Det finns idag ett antal lösningar som ger godtagbar säkerhet.

Om man av något skäl skall frångå bestämmelserna, måste en riskanalys göras, som visar att säkerheten inte försämras. Utföranden samt granskning och administration av riskanalyser är en förhållandevis kostsam procedur.

Fler säkerhetshöjande anordningar

I Boverkets nya H10 finns också krav som gäller även om man inte gör några av byten eller ändringar som beskrivs ovan.

Alla hissar: Samtliga befintliga hissar som saknar korgdörr måste från den 1 april 2007 vara försedda med en särskilda varningsskyltar. Detta gäller även hissar som har fotoceller i korgöppningen!
Bestämmelserna anger hur skyltarna bör se ut och var de skall placeras, både i korgen och på stannplanen.
Enklarest är det att låta sitt serviceföretag sätta upp skyltarna i samband med ett normalt servicebesök.

Hissar i hus med huvudsakligen arbetslokaler:

Senast den 31 december 2012 måste alla hissar som betjänar en arbetslokal i ett sådant hus vara försedda med tillfredsställande skydd i korgöppningen. I de flesta fall godtas då inget annat än korgdörr.

Nya krav vid yrkesmässig användning av hissar

Från arbetsmiljöverket kommer det nya föreskrifter, AFS 2007:6, "Användning av lyftanordningar och lyftredskap". De träder i kraft 1 juli 2007 och gäller såväl tillfälliga som permanenta arbetsplatser.

I föreskriftens 23 § finns krav på hissar när man skall transportera skrymmande gods:

Skrymmande gods får endast transporteras i hissar

- 1. som är speciellt konstruerade för detta,*
- 2. som är försedda med korgdörr eller*
- 3. vars korgöppning är försedd med skyddsanordning som stoppar hissen om godset kommer i kontakt med schaktväggen*

Att paragrafen tillkommit är inte utan skäl. Dödsolyckor har inträffat och antalet tillbud har ökat stadigt.

23 § gäller alla hissar som man använder när man i sitt arbete skall transportera skrymmande gods. Paragrafen blir alltså aktuell också när transporten sker med en hiss som råkar befinna sig i ett bostadshus. Den gäller för byggföretaget som renoverar en lägenhet, flyttfirman som flyttar möbler, eller andra som i sitt arbete transporterar något skrymmande i hissen.

I ett bostadshus är hissarna sällan konstruerade speciellt för skrymmande gods och inte sällan saknar de korgdörr eller fotocellridå.

I sådana fall får inte byggföretaget eller flyttfirman använda hissen, utan får snällt använda trapporna för sitt skrymmande gods, något som definitivt ökar byggfirmans eller flyttföretagets kostnader.

Det är fastighetsägaren som har informationsplikten, när en hiss temporärt skall användas för ovan nämnda typer av transporter.